ÎNCEPUTURILE ORAȘULUI BUCUREȘTI ÎN LUMINA CERCETĂRILOR ARHEOLOGICE

de PANAIT I. PANAIT

Închegarea vieții urbane medievale pe teritoriul patriei a constituit una din cele mai disputate probleme ale istoriei poporului român. Diversitatea condițiilor de constituire a orașului cu trăsăturile lui caracteristice, desăvîrșirea acestui proces de-a lungul mai multor secole, au fost preocupări cărora li s-au consacrat strădanii deosebite. Atribuind un rol exagerat comunităților etnice nou sosite pe teritoriul locuit de români, sau negînd complet o atare realitate istorică, admițînd existența unor relații urbane abia în sec. XV—XVIII, unii oameni de știință din trecut nu au putut distinge laturile esențiale ale acestui fenomen istoric.[1]) Reluarea cercetărilor, îndeosebi cu ocazia redactării tratatului de istoria României, cît și a unor monografii locale sau studii cu caracter general, a constituit un nou impuls în cercetarea orașului medieval.

Concluziile de bază la care a ajuns istoriografia noastră contemporană, dovedesc că datorită condițiilor în care s-a desfășurat evoluția societății românești în perioada feudalismului timpuriu și a primelor secole ale orînduirii medievale propriu zise, viața urbană se înfiripă, din punct de vedere cronologic, într-un răstimp eșalonat pe mai multe sute de ani, iar cauzele care concură la definitivarea acestui proces sînt extrem de variate. Ceea ce s-a stabilit în mod incontestabil este faptul că în vremea feudalismului timpuriu unele din centrele locale de la Dunăre, intrate în legături mai largi cu orașele bizantine, încep ele însele să manifeste trăsături citadine, surprinse la Garvăn, Păcuiul lui Soare, Capidava ș. a.[2]) Dar migrația triburilor pecenege și cumane precum și marea expediție tătară din anii 1241—1242, completată de repetate și pustiitoare reveniri, au adus pretutindeni distrugeri incal-

[1]) Pentru tratarea mai pe larg a acestei probleme a se vedea : Ștefan Pascu, *Meșteșugurile din Transilvania pînă în secolul al XVI-lea*, Ed. Acad. 1954, p. 41—44 ; Ștefan Olteanu, *Cercetări cu privire la geneza orașelor medievale din Țara Românească*, Studii XVI (1963) 6, p. 1256—1258, M. D. Matei, *La ville médiévale et l'archéologie roumaine ; état actuel des recherches*. Dacia N. S. VIII (1964) p. 279—281.

[2]) St. Olteanu, *op. cit.*, Studii XII (1963) 6 p. 1260—1261.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

culabile care au stînjenit, pentru o vreme, mersul normal al societății românești. Totuși către sfîrșitul celui de al XIII-lea veac la Cîmpulung și la Argeș, ca și în alte centre de dincolo de munți, pulsau relații orășenești. Secolul al XIV-lea poate fi considerat ca o etapă hotărîtoare în evoluția satului și orașului românesc. Închegarea unor state feudale suficient de puternice pentru a asigura condițiile desfășurării unui intens proces productiv, a înviorat piața internă ducînd în mod nemijlocit la sporirea schimbului de bunuri. Importante cantități de grîu, miere, ceară, vin, sare, pește ș. a., sînt procurate de negustori din satele românești, pentru a susține comerțul cu Bizanțul [3]), centru de unde se aduceau stofe, bumbac, mătăsuri [4]) ș. a. În cadrul acestui fenomen amplu de dezvoltare economică internă, harta Țării Românești începe să înregistreze așezări urbane pe care izvoarele scrise le surprind în cele mai dese cazuri, cu mult după înființarea lor; Brăila la 1350 [5]), Slatina la 1368 [6]), Pitești și Roșiorii de Vede ca fiind vizitate de călătorii germani Peter Sparnau și Ulrich von Tennstädt în 1385 [7]), Rîmnicul Vîlcea la 1388 [8]), Tîrgoviștea la 1394 [9]) ș .a. Cu primele decade ale veacului al XV-lea lista așezărilor urbane se completează cu Tîrgușorul (1413), Tg. Jiul (1426) Buzăul, Gherghița (1431) ș. a. Din toată această suită de tîrguri și orașe, cele mai multe se grupează de-a lungul regiunilor subcarpatice și numai cîteva sînt menționate la Dunăre sau în zonele de centru ale Cîmpiei române. S-ar părea după această situație să se presupună o mai accentuată înflorire a regiunilor de deal în comparație cu cele de șes. Și totuși datele obținute prin cercetări arheologice ca și informațiile cuprinse în izvoarele scrise atestă existența unui sensibil echilibru de dezvoltare economică pe întregul cuprins al Țării Românești în a doua jumătate a sec. al XIV-lea, excepîndu-se zona centrală a Bărăganului, locuită mult mai tîrziu. Două elemente aveau să concure la o ușoară prioritate a dezvoltării orașelor din teritoriile subdeluroase ale țării; orientarea schimburilor comerciale spre centrele de dincolo de munți și prin acestea cu piețele din occident, și expedițiile oștilor prădalnice turcești în a căror sferă de pustiitoare activitate aveau să intre în primul rînd, teritoriile de sud ale țării. Începînd cu anul 1388, dată la care vizirul Ali pașa înfrînge pe Ivanco, conducător al Dobrogei, și continuînd cu marea expediție a lui Baiazid din toamna anului 1394, se deschide o perioadă de neîncetate și crîncene lupte între Imperiul ajuns în culmea puterilor sale și statul valah. Această perioadă corespunde în bună măsură însăși pro-

---

3) Ibidem, p. 1276—1277.

4) Octavian Iliescu, *Notes sur l'apport roumain au ravitaillement de Byzance d'après une source inédite du XIV-e siècle.* Publiées à l'occasion du XII-e Congres des sciences historiques. Vienne 1965, Buc., 1965, p. 110—111.

5) N. Iorga, *Acte și fragmente*, III, Buc., 1897, p. 37—38.

6) E. Hurmuzaki, *Documente* XV, p. 1—2.

7) N. Iorga, *op. cit.*, III, p. 1—2. Localitatea Pitești este menționată și într-un hrisov din 20 mai 1388 în Documenta Romaniae Historica. B Țara Românească, I. Buc. 1966, p. 27.

8) *Ibidem*

9) St. Olteanu *op. cit.*, p. 1278, N. Constantinescu și C. Moisescu *Curtea Domnească din Tîrgoviște*, Buc., 1965, p. 7.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

cesului de urbanizare a unor vechi așezări. Cele mai multe dintre ele se vor resimți secole de-a rîndul datorită invaziilor turcești sau vor cădea din nou în starea sătească. Este exemplul așezărilor de la Zimnicea, Coconi, [10]) Păcuiul lui Soare [11]) poate Celei ș. a. cărora șocul prezenței otomane le frînează evoluția firească. Puține din așezările dunărene otomane vor dăinui vitregiilor vremii dezvoltîndu-se totuși anevoios, printre acestea enumerîndu-se Brăila, Orașul de Floci, Giurgiu, așezări mai temeinic legate de unele drumuri comerciale. La începutul secolului al XV-lea Turnu, Giurgiu și Brăila sînt transformate în centre ale unor raiale turcești.

Cea de a doua categorie zonală de așezări urbane, ce cuprinde porțiunea de centru a cîmpiei și în care se constituie Rușii de Vede, Bucureștii ș. a. a cunoscut o evoluție lentă mult stînjenită de expedițiile osmane. Bunurile Țării Românești, între care un loc de seamă îl ocupă tocmai produsele specifice cîmpiei, peștele, vitele, mierea și ceara și chiar unele cereale sînt purtate pe drumuri ce merg îndeosebi spre Brașov și Sibiu, favorizînd dezvoltarea tîrgurilor înfiripate pe traseele lor. Fără a le acorda un rol determinant, trebuie menționat faptul că drumurile de negoț au avut, în condițiile extra-carpatice, o pondere însemnată. Îmbinînd funcția lor de vamă cu aceia de centre politice sau militare, localitățile intrate pe făgașul urbanizării s-au impus ca așezări cu activitate meșteșugărească. Se poate considera că stadiul citadin precumpănitor a fost atins în acel moment în care producția meșteșugărească a înregistrat o dezvoltare bine definită care a atras după sine formele noi de organizare urbanială. În unele părți această etapă s-a întins pe mai multe decenii, în altele ea a fost de mai scurtă durată. Date fiind condițiile specifice ale evoluției societății românești în sec. XI—XIV meșteșugurile au dăinuit în cadrul comunităților sătești. Descoperirea instalațiilor de redus minereu, de ars oale, a unor scule meșteșugărești sau unelte de muncă, realizate aici, dovedesc fără putință de tăgadă că meșteșugurile au persistat în cadrul așezărilor sătești asigurînd nu numai desfășurarea activității productive de fiece zi, ci și condițiile saltului pe care sec. al XIV-lea îl înregistrează pretutindeni. În producția acestor meșteșuguri sătești, în prisosul de bunuri agro-pastorale obținute de comunitățile rurale, rezidă geneza majorității orașelor noastre medievale. Saltul transformărilor urbane trebuie întrezărit în acea etapă în care meșteșugarul sătesc este în măsură să realizeze bunuri ce depășesc putința de absorbție locală, el fiind nevoit să pună în circuit produsele sale prin intermediul unui schimb zonal. Astfel, deși la baza fenomenului de urbanizare rămîne procesul de producție el trebuie urmărit, date fiind condițiile societății românești, mai întîi în cadrul satului [12]). De aceia în faza de trecere

---

[10]) N. Constantinescu, *Le stade et les perspectives de la recherche archéologique du village médiéval de Roumanie.* Dacia N S. VIII (1964) p. 272

[11]) Radu Popa, *Păcuiul lui Soare, Așezare dunăreană cu trăsături urbane în veacurile XIII—XIV,* Studii XVII (1964) 1 p. 115.

[12]) Ștefan Olteanu, *Geneza orașului București în lumina cercetărilor recente* în MIM II, Buc., 1965, p. 27.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

la stadiul urban unele așezări pot manifesta, într-o etapă inițială, o oarecare pondere comercială, prezentîndu-se ca loc de desfacere a produselor regionale. Permanetizarea și creșterea rolului lor comercial vor duce la absorbirea elementelor meșteșugărești, îndeosebi cele libere sătești, factor hotărîtor în stabilirea caracterului acelei așezări. Dintr-un centru de schimb al produselor locale și al desfacerii celor provenite din orașe mai evoluate, îndeosebi transilvănene, așezarea de acest tip devine ea însăși centru de producție meșteșugărească. Caracterul complex al acestor transformări face ca etapa de trecere la faza urbană, așa numita etapă preurbană, să constituie una din problemele cele mai minuțios urmărite atît de către arheologia feudală contemporană românească cît și de cea străină.[13]) Săpăturile de la Suceava inițiate sub conducerea prof. Ion Nestor în 1951, au fost urmate de lucrările șantierelor de la Piatra Neamț, Bîrlad, Roman, Galați, de cercetările de pe teritoriul sudic Carpatin de la Turnu Severin, Giurgiu, Tîrgoviște, Tîrgșor, București ș. a. Elementele obținute în urma acestor săpături au permis stabilirea cronologică a începuturilor locuirii feudale în fiecare din aceste localități iar la Suceava și Iași s-au putut delimita sectoarele de activitate a unor grupuri de meșteșugari; olari, fierari ș. a.[14]). Dar în fiecare din aceste centre gama obiectelor descoperite, unelte sau podoabe, depășește posibilitățile de producție locală, în prima fază de constituire a așezării preurbane. Astfel, adesea atari centre apar ca așezări în care funcțiile productive se îmbină cu cele de schimb, în anumite stadii acestea din urmă avînd un rol mai accentuat.

*

Orașul București reprezintă un exemplu bine definit din mai multe puncte de vedere. Constituit într-o zonă de cîmpie, aproape la jumătatea drumului dintre albia Dunării și lanțul dealurilor subcarpatice, pe un teritoriu cu străveche și continuă locuire, orașul acesta și-a împletit faza de maturizare economică cu îndatoririle ce decurgeau din funcția lui de reședință de scaun. Dîndu-se prioritate fenomenului politic, nu de puține ori s-a considerat că înființarea orașului este rezultatul stabilirii aici a cetății sau a Curții domnești începînd cu Vlad Țepeș și îndeosebi cu fratele și urmașul acestuia, Radu cel Frumos. În pofida extrem de săracă a știrilor scrise privind această importantă etapă, problema începuturilor Bucureștilor a stăruit în preocupările is-

---

13) Ștefan Olteanu, *Problema genezei orașului medieval în lucrări recent apărute în țările vecine* în Studii, an XVI (1963) 3 p. 701; Mircea D. Matei, *Contribuții pe marginea unor aspecte sociale ale istoriei orașelor medievale românești* în S.C.I.V. XVIII (1967) 1 p. 48; Witold Hensel, *L'étude des villes de haut moyen âge en Pologne au moyen de la méthode archeologique* in Dacia N.S. V (1961) p. 465.

14) Mircea D. Matei, *Contribuții arheologice la istoria orașului Suceava*, Ed. Acad. 1963, p. 79, Al Andronic și Eugenia Neamțu, *Cercetări arheologice pe teritoriul orașului Iași în anii 1956—1960* în Arheologia Moldovei II—III Ed. Acad. 1964, p. 421.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

toricilor mai bine de un veac. [15]) Nu lipsit de semnificație este faptul că ideea fondării orașului apare chiar în titlul lucrărilor lui Alex. Pelimon și D. Pappasoglu. O prețioasă concluzie asupra căreia se opresc primii istoriografi ai Bucureștilor este aceia a presupunerii începuturilor așezării în sec. al XV-lea, explicîndu-se acest fenomen fie printr-o îndesire a populației, fie prin rolul drumurilor comerciale ce treceau pe aici. Pentru Dimitrie Berindei orașul se creează în sec. XIV—XV ca un obstacol în fața invaziei islamice, eveniment politic și militar cu repercursiuni categorice asupra Bucureștilor. Cel care avea să aducă un punct de vedere temeinic, fără a fi totuși scutit de unele inconsecvențe, a fost autorul „Istoriei Bucureștilor" din 1699 — G. I. Ionnescu-Gion, care considera orașul închegat în urma unui proces mai îndelungat de transformare a așezării rurale în centru urban. Dînd capitalei o prețioasă monografie, N. Iorga revenea în unele părți la ipotezele lui Gr. Tocilescu [16]) scriind că „ceea ce a grăbit însă așezarea Domniei la București, măcar pentru o bucată de vreme, a fost tendința politicii lui Mircea I-iu de a se întinde către Dunăre, unde îl chema moștenirea Statului bulgăresc desființat și alianța pe care a încheiat-o pentru o bucată de vreme, cu unul din sultanii tineri, rămași de pe urma lui Baiazid I-iu, Musa". [17]) Doi ani mai tîrziu, un studiu al prof. V. Mihăilescu avea să definească Bucureștilor „funcțiunea primordială de tîrg datorită poziției lui centrale față de circulația regională". Continuîndu-și argumentarea, autorul susținea, pe bună dreptate, că „din momentul cînd a ajuns însă capitală, funcțiunea lui politică dominantă i-a înlesnit considerabil ridicarea și l-a păstrat în situație prosperă chiar cînd alte împrejurări l-au transformat în punct excentric". [18]) Consacrînd un valoros material problemei „Cum au ajuns Bucureștii capitala țării" ? istoricul P. P. Panaitescu sesiza continuitatea locuirii omenești pe acest teritoriu apărat de străbune păduri, dar străbătut de carele cu pește sau cu cereale ce se îndreptau spre toate colțurile Țării Românești [19]). Trăsătura comună a cercetărilor acestei perioade este deci recunoașterea ponderei factorului economic și îndeosebi a celui comercial, care alături de considerentele de ordin politic au dus la închegarea vieții orășenești.

În perioada ce s-a deschis după cel de al doilea război mondial, problema începuturilor orașului, studiată în cadrul aprofundării istoriei Bucureștilor, a căpătat o largă participare din partea cercetătorilor.

În primul rînd se impune studiul lui Dan Berindei „Orașul București în sec. XIV, XV și XVI", publicat în 1955, în care se încearcă

---

15) P. I. Panait, *Începuturile orașului reflectate în primele lucrări de istoriografie bucureșteană*, în MIM IV, Buc., 1966, p. 347—353.

16) Gr. Tocilescu, *Cetatea București sau Cetatea Dîmboviței* în Tinerimea Română XVI (1898) nr. 1, p. 1—24.

17) N. Iorga, *Istoria Bucureștilor*, Buc. 1939, p. 9.

18) V. Mihăilescu, *Orașul ca fenomen antropogeografic*, Buc. 1941. Extras din Cercetări și Studii Geografice, Seria II, vol. 1, 1937—1938, p. 37.

19) P. P. Panaitescu, *Cum au ajuns Bucureștii Capitala țării ?*, Interpretări românești, Buc., 1947, p. 225.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

pentru prima dată o tratare marxistă a istoriei Capitalei [20]). Dezbătînd problema începuturilor orașului autorul acordă o pondere mai mare dezvoltării negoțului și drumurilor comerciale. Contribuții valoroase aveau să aducă studiul lui P. S. Năsturel „Cetatea București în veacul al XV-lea", [21]) cel plin de sugestii al lui St. Olteanu „Geneza orașului București, în lumina recentelor cercetări" [22]) precum și lucrările monografice datorate prof. I. Ionașcu și colaboratorii lui D. Berindei, prof. C. C. Giurescu [23]) și cele întocmite de colectivul Muzeului de istorie a orașului București. [24])

Din analiza tuturor acestor materiale se degajă concluzia că pentru perioada de început a Bucureștilor, categoria de izvoare căreia îi revine rolul principal este aceea a materialelor arheologice, că la izvoarele genezei Bucureștilor stau condițiile economice locale. Această realitate sesizată încă din 1953, cînd s-a constituit Șantierul arheologic București, a fost urmărită în cele peste 40 de puncte în care s-au întreprins săpături arheologice. Ceea ce s-a precizat cu numeroase dovezi este puternica înflorire a așezărilor din bazinul Argeșului în sec. X—XI. Peste 25 de astfel de sate alcătuite din bordeie și locuințe de suprafață sînt identificate îndeosebi pe cursurile rîurilor Colentina, Dîmbovița, Ciorogîrla. Ele aparțin unor cultivatori de cereale și crescători de vite, în mijlocul cărora își desfășurau activitatea meșteșugari cunoscători ai anevoiosului procedeu de extragere a minereului din oxizii de fier, de vîrstă cuaternară, depuși în această zonă. [25]) Obiectele de factură balcanică surprinse în bordeiele studiate, dovedesc legăturile de schimb întreținute cu centrele de dincolo de Dunăre. [26]) Deși sec. XII—XIII sînt mai puțin cunoscute, în momentul de față, atrag atenția nu numai descoperirile monetare izolate semnalate îndeosebi în zona Institutului medico-legal „dr. Mina Minovici" de pe Dîmbovița cît și cele trei tezaure de monede alcătuite din piese de bronz și argint descoperite pe str. General Eremia Grigorescu, la Ciurel [27]), precum și pe fosta stradă Sătucu [28]). Izolate sau tezaurizate aceste vistigii surprinse pe o rază relativ restrînsă constituie nu numai dovezi ale continuității locuirii ci și a vehiculării de bunuri pe acest teritoriu.

---

20) P. Cernovodeanu, Ioana și P. I. Panait, *Cercetarea istoriei orașului București în anii puterii populare*, Studii XVI (1963) 5 p. 1141.

21) P. S. Năsturel, *op. cit.*, în MIM, I MIB, p. 141—157.

22) St. Olteanu, *op. cit.*, în MIM, II (1965) p. 17—30.

23) I. Ionașcu, A. Petric, P. Caraion, *București Pagini de istorie*, Buc. 1961. D. Berindei *Orașul București, reședință și capitală a Țării Românești* (1459—1862) Buc. 1963 ; C. C. Giurescu *Istoria orașului București*, Buc., 1967.

24) *București scurt istoric* MIB 1959, *Istoria orașului București*, MIB, 1965 I.

25) St. Olteanu. *Probleme ale metalurgiei medievale din țările române în lumina cercetărilor recente* în Revista Muzeelor IV (1967) 2, p. 120.

26) Margareta Constantiniu și P. I. Panait. *Cercetarea feudalismului timpuriu pe teritoriul orașului București* în MIM III (1965), p. 21.

27) O. Iliescu *Despre un tezaur de monede bizantine din vremea Comnenilor găsit în București* în SCN III (1960) p. 493—495.

28) Informații primite de la Iulia Constantinescu responsabila Expoziției de Numismatică a MIB. Vezi și Istoria orașului București MIB 1965, I, p. 68.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

Totuși în pofida unor mari eforturi rezultatele, deși prețioase nu au fost de natură să elucideze toate aspectele de bază ale problemei. Terenul spre care se îndreptau majoritatea ipotezelor de lucru, acela de la Curtea Veche a suferit în decursul veacurilor o agitată locuire care s-a repercutat distrugător asupra vestigiilor inițiale. Zone întregi surprinse pe Bd. 1848 sau în Piața de Flori sînt înțesate de pivnițele prăvăliilor negustorești din sec. XVIII-XIX care se afundă pînă la stratul depus cu ocazia locuirii feudale timpurii. [29]) În toată această haotică depunere stratigrafică, cele mai vechi indicii feudale, surprinse încă în timpul primelor cercetări, aparțin celei de a doua jumătăți a sec. al XV-lea. [30]) Ori cu această etapă intrăm deja în domeniul știrilor oferite de izvoarele scrise. Din conținutul lor rezultă că în timpul domniei lui Vlad Țepeș sau Radu cel Frumos, Bucureștiul era deja un oraș în care se putea adăposti Curtea voievodală.

În 1960 cercetarea arheologică a căpătat o nouă orientare. Colectivul Muzeului de istorie a orașului București a trecut la inițierea unor săpături atît în centrul orașului cît și în zonele din imediata vecinătate a Capitalei. Raționamentul acestor investigații pornea de la înlăturarea prejudiciilor sesizate pînă atunci și de la faptul că orașul a cunoscut și aici, ca și pretutindeni, o indisolubilă legătură cu așezările sătești din apropiere. Semnalarea acelor elemente de împrumut din mediul urban, transformările economice și sociale pe care satul le manifestă sub directa înrîurire a unei pieți învecinate, trebuiau să aducă știri noi privind începuturile Bucureștilor. S-a încheiat de curînd cea de a șaptea campanie de cercetări și rezultatele, unele deja anunțate public [31]), altele care constituie obiectul acestei expuneri, au lărgit substanțial posibilitățile de informare.

★

În esență stăruie în atenția noastră două principale obiective, satul Măicănești descoperit pe malul stîng al Colentinei, în cartierul Străulești și zona Sf. Gheorghe-Nou, porțiune din vechiul nucleu bucureștean. Precizăm din capul locului că nu lipsite de importanță sînt și descoperirile de pe dealul Grozăvești alcătuite dintr-o necropolă, bordeie, gropi de cereale, relicve ale vechiului sat cu același nume [32]) sau cele de aceiași factură, semnalate cu puțin timp în urmă pe Dealul Spirei. [33]) Ne vom referi îndeosebi la primele : Măicănești și Sf. Gheorghe, nu numai pentru faptul că ele au beneficiat de o cercetare mai completă, ci pentru elementele de jalonare a problemelor ce se pun în discuție. Un sat

---

[29]) D. V. Rosetti și P. I. Panait, *Șantierul arheologic București, Curtea Veche*, Materiale VIII, p. 771.

[30]) P. I. Panait, *Observații arheologice pe șantierele de construcții din Capitală* în Cercetări arheologice în București, I, MIB 1963, p. 145.

[31]) Rezultatele obținute în anii 1959—1963 au fost publicate în *„Cercetări arheologice în București*, I, II, MIB, 1963, 1965.

[32]) Vestigiile au fost semnalate în 1966 pe Șantierul de construcție al Institutului politehnic „Gh. Gheorghiu-Dej".

[33]) În 1964 pe Dealul Spirii au fost descoperite bordeie, de la sfîrșitul sec. al XV-lea și o întinsă necropolă.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

Măicănești ne este atestat la București la 18 octombrie 1560 [34]) făcînd parte din bogata listă a celor peste 40 de așezări sătești pe care istoricul Ion Donat le-a identificat pe teritoriul orașului de mai tirziu, pentru perioada cuprinsă între sfîrșitul sec. al XV-lea și anul 1625. [35]) Numărul acestor sate, după studiile aceluiași cercetător, a crescut cu mult în urma ultimei împărțiri administrative a țării cînd raza Bucureștilor s-a extins în toate direcțiile.

Măicănești, așa cum îl cunoaștem astăzi, era un sat a cărei existență începe din a doua jumătate a sec. al XIV-lea și durează pînă dincolo de mijlocul veacului al XVI-lea. [36]) O așezare obișnuită plasată pe prima terasă a Colentinei beneficiind de luncă și de apele rîului, de pădurile din apropiere, de ogoare pe care se cultivau grîul, meiul, orzul, așa cum o dovedesc bolovanii de chirpic ce se mai păstrează și astăzi ca resturi ale vechilor locuințe. La început, restrîns ca suprafață și ca număr de gospodării, satul, se dezvoltă continuu, în deosebi în a doua jumătate a veacului al XV-lea, și în deceniile ce au urmat în secolul al XVI-lea. În toată evoluția lui, viața locuitorilor se împletește cu transformările economice și sociale petrecute în zona aceasta a bazinului de mijloc al Dîmboviței. În prima etapă, satul este alcătuit exclusiv din bordeie, în general de proporții reduse, amenajate din bîrne de lemn. [37]) Din totalul de 42 locuințe semnalate pînă acum, numai 10 aparțin fazei vechi a așezării. În genere inventarul lor era modest, fiind alcătuit din vase de lut nesmălțuite sau obiecte de uz casnic din fier. Dar ceea ce constituie una din caracteristicile acestei epoci este contrastul între inventarul casnic și cel funerar. Măicănești și-au amenajat mormintele în mai multe necropole. Cea mai veche dintre acestea se află în apropierea bordeielor pe latura de sud a așezării. O suprafață de cca 500 m^2 constituie cimitirul vechi în care mormintele sînt dispuse ordonat, fără a se întîlni suprapuneri. Se pare chiar, că acești oameni obișnuiau să se înmormînteze pe familii, adesea întîlnindu-se grupuri alcătuite din oseminte de bărbat, femeie și copii. În alte cazuri lîngă un mormînt este lăsat spațiu liber pentru a adăposti probabil corpul membrului de familie care urma a se inhuma aici. Cunoaștem pînă acum 72 de morminte din această primă necropolă dintre care 13 s-au studiat în campania din toamna anului 1966. Sînt în general persoane robuste, de talie mijlocie, înălțimea medie la bărbați urcînd la 165,2 cm pe cînd la femei la 156,7 cm. Pentru o comparație mai concludentă amintim că astăzi talia mijlocie este de 167 cm. Studiile antropologice pe care le datorăm cercetătoarei Ioana Popovici de la Centrul de antropologie al Academiei

---

34) *Documente privitoare la Istoria României. B. Țara Românească veac XVI*, vol. III, p. 143.

35) Ion Donat, *Așezările omenești din Țara Românească în sec. XIV-XVI*, în Studii IX (1959) 6 p. 83.

36) P. I. Panait, *Săpăturile de la Bucureștii Noi 1960 Sectorul Măicănești* în Cercetări arheologice în București, I, p. 126—131. Ibidem *Șantierul arheologic Băneasa-Străulești. Așezare feudală* în Cercetări arheologice în București II Buc., 1965, p. 190—222.

37) Ibidem. *Contribuții arheologice la cunoașterea satului în secolul al XV-lea pe teritoriul de azi al Bucureștiului.* în MIM I (1964), p. 221.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

arată că feţele acestor oameni erau de obicei mijlocii sau joase, nasul lat, orbitele mijlocii. În genere reliefuł osos al feţei este bine definit sesizîndu-se chiar ca o caracteristică, mai frecventă la bărbaţi, un mezoprognatism alveolar. [38]). Deocamdată ceea ce atrage atenţia, studiind necropola veche feudală de la Măicăneşti este calitatea şi cantitatea obiectelor ce formează inventarul funerar. Comparînd aceste elemente cu descoperirile din alte părţi, obţinem unele indicaţii asupra stadiului de dezvoltare a schimburilor de bunuri, la sfîrşitul secolului al XIV-lea, în jurul Bucureştilor. Din datele publicate, se ştie că la Zimnicea, unde se presupune pe baza materialului ceramic, că se atinsese un înaintat stadiu de cultură materială, necropola este extrem de săracă. [39]) În mormintele cercetate n-au fost găsiţi decît cîţiva nasturi sferoidali şi doi cercei. Situaţii similare s-au semnalat la Coconi [40]) şi Bragadiru (r. Zimnicea) [41]) iar într-un raport mai vechi referitor la cercetările da la Tîrgşor se menţionează de către cercetătorul N. Constantinescu lipsa oricărui inventar la mormintele aparţinînd sec. al XIV-lea. [42]) Alte exemple similare se cunosc la Cîmpulung, [43]) în necropola de pe insula Păcuiul lui Soare de la Dunăre [44]) sau chiar în cimitirele din R. P. Bulgaria printre care citäm pe cel de la Negovanovţi [45]). Necropola veche de la Măicăneşti face o notă aparte prin inventarul pe care îl conţine. La cele 72 morminte studiate, dintre care numai 38 sînt persoane mature au fost găsite 16 inele, 7 monede, nasturi de bronz, cercei, catarămi ş.a. Procentual împărţind numărul pieselor descoperite la acela al mormintelor, la Măicăneşti se obţine cifra de 046, faţă de 009 la Bragadiru (r. Zimnicea). O situaţie mai apropiată de aceia de la Măicăneşti se cunoaşte la Drubeta, unde necropola din sec. XIV-XV are, în lumina datelor publicate, coeficientul de 031, obiectele prezentînd în acelaşi timp şi unele similitudini tehnice şi decorative cu cele de la Bucureşti. [46])

---

[38]) Ioana Popovici, *Consideraţii antropologice privind necropolele de la Străuleşti*, (mss). Date antropologice privind necropolele de la Măicăneşti au mai fost publicate de I. Popovici în Studii şi cercetări de antropologie I (1964) 1 p. 47—53, ibidem III (1966) 1 p. 17—26.

[39]) Ion Nestor şi colaboratorii, *Săpăturile arheologice de la Zimnicea (jud. Teleorman)* Studii II (1949) 1 p. 125.

[40]) Informaţie datorată cercetătorului N. Constantinescu care conduce lucrările de la Coconi. În această aşezare sînt semnalate pînă în prezent trei necropole feudale. Dacia NS. VIII (1964) p. 272.

[41]) Materialul descoperit în necropola de la Bragadiru (raion Zimnicea) am avut posibilitatea a-l consulta prin bunăvoinţa cercetătorului Gh. Bichir.

[42]) N. Constantinescu, *Necropola medievală de la Trîgşor*. Materiale... VI (1959) p. 723.

[43]) I. Barnea şi E. Lăzărescu, *Sondajul de la Cîmpulung Punctul Cloaşter*, Materiale VIII (1962) p. 68.

[44]) P. Diaconu, *Cetatea bizantină de pe insula Păcuiul lui Soare* în Revista Muzeelor an II (1965) 1 p. 19; Radu Popa, *op. cit.*, Studii XVII (1964) 1, p. 109—110.

[45]) T. Gherasimov, *Monede româneşti şi bulgăreşti din sec. al XIV-lea din necropola de lîngă com. Negovanovti* în SCIV an XVI (1964) 1 p. 149.

[46]) Alex. Bărcăcilă, *Monede, podoabe şi fragmente ceramice de la termele Drubetei*. Materiale V, p. 780.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

În raport de calitatea lor tehnică inelele ce constituie lotul cel mai numeros, se pot împărți în trei categorii :

— inele-verighetă obținute dintr-o sîrmă de argint uneori torsionată sau dintr-o simplă bară de care este lipit un aplic rotund sau romboidal. Piesele din acest grup de veche tradiție, reprezintă 43,5% din întregul lot de inele. Tipul acesta este cunoscut din vremea feudalismului timpuriu și va continua să se păstreze pînă tîrziu în timpul orînduirii feudale. [47]) (fig. 1).

— inele formate dintr-un disc sudat la cîte o bară rotundă de argint. În cîmpul discului au fost realizate cercuri de împunsături și motive flo-

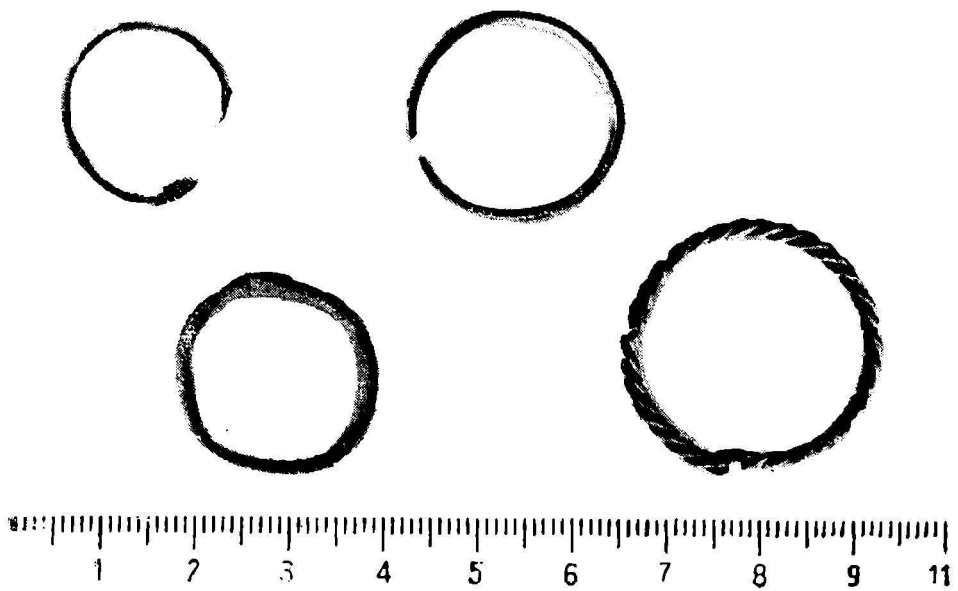

Fig. 1 — Inele tip verighetă

rale extrem de stilizate. (fig. 2). În ultima campanie a fost descoperit, la M 43, un exemplar care redă în cîmpul discului un corb cu pliscul bine pronunțat, întors spre penajul cozii. Este singurul inel pe care se întîlnește un motiv zoomorf. Tipul inelelor cu disc este frecvent întîlnit în așezările din sudul Carpaților fiind semnalat la Cetățeni [48]) și Suslănești [49]), Ver-

---

[47]) El se va menține și în necropola II de la Străulești care datează din sec. XV—XVI. Tipul acesta de inel apare frecvent în sec. X—XV atît la noi cît și în R. P. Bulgaria, *Izvestiia*, III (1912—1913) Sofia, p. 331, fig. 259, Ibidem, XXIII (1960) p. 51, fig. 18/8), R. P. Ungară (Archaeologiai Értesitö vol. 89 (1962) 2 p. 202, fig. 3-a/2, p. 204, fig. 8/ș.a. Szabó Kálman *Az alföldi magyar nép mülvelödis tortemeti emlekei* Budapest 1938 p. 55 fig. 297.

[48]) D. V. Rosetti, *Șantierul arheologic Cetățeni* Materiale VIII (1962), p. 81, fig. 7/8

[49]) Inele de acest tip sînt expuse în sălile Muzeului din Cîmpulung.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

bicioara, [50]) Guruieni [51]) ș. a. În majoritatea acestor stațiuni, ca și la Măicănești, el este datat în perioada domniilor lui Mircea cel Bătrîn și Mihail I.

Ultimul tip este format din inele cu veriga rotundă în secțiune sau lățită, în a căror cusetă de argint a fost prinsă cîte o piatră albastră,

Fig. 2 — Inele cu disc

verde sau cristal de stîncă. La cîteva exemplare cușeta este completată cu mici buchete de granule din argint care dau obiectului trăsături ale vechei arte a orfevreriei bizantine [52]) (fig. 3). La Măicănești lotul acesta

---

[50]) D. Berciu și colaboratorii, *Șantierul arheologic Verbicioara-Dolj* SCIV II (1951) 1 p. 244, fig. 13.

[51]) N. Constantinescu, Al. Marinescu *În problema satelor medievale de pe Vedea și Teleorman. Descoperirile arheologice de la Guruieni și Orleasca de Jos.* Revista Muzeelor III (1960) 1, p. 74 fig. 2/2, 4 Vezi și *Izvestiia*, XXIII (1960) Sofia p. 85, 90.

[52]) L. Niederle *Přispěvky k vývoji byzantských šperku ze IV—X století.* Praga 1930, p. 124.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

reprezintă 25% din numărul total al inelelor. În aceiași grupă se integrează și un exemplar a cărei cușetă nu este ornată cu granule ci dublată de o foiță de argint. Înainte de a trece mai departe se cuvinte a sublinia faptul că acest tip nu a mai fost semnalat pînă acum în nicio necropolă de pe teritoriul Țării Românești. El este cunoscut în tezaurul de la Cotul Morii Popricani (Iași) [53]) precum și în R. P. Bulgaria [54]) fără a avea corespondențe însă în tezaurul monetar de la Gogoși-Mehedinți în care Alex. Bărcăcilă distinge prezența unor influențe orientale. [55])

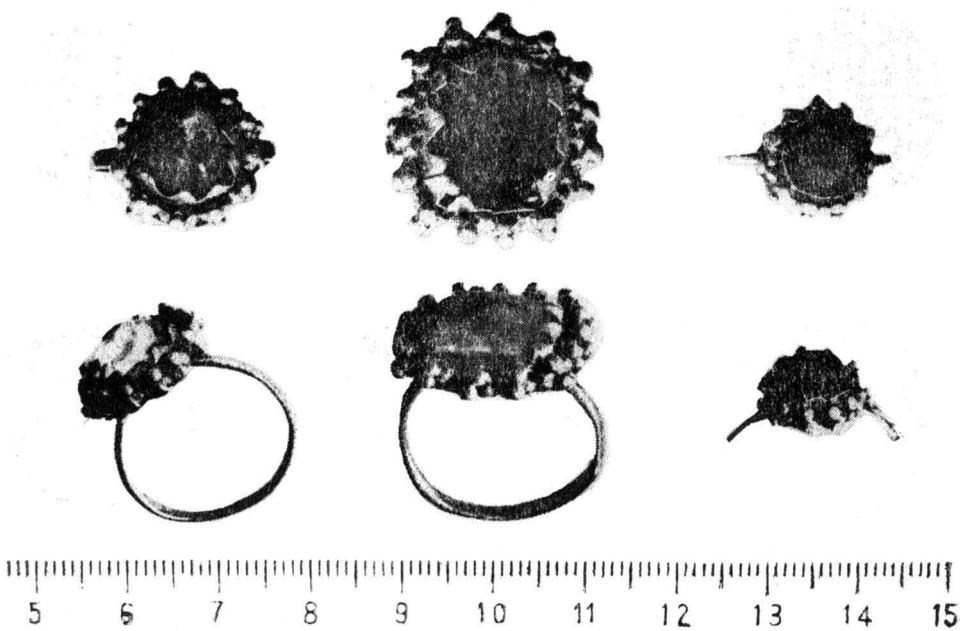

Fig. 3 — Inelele cu cusetă ornată cu granule

La acest stadiu, în inventarul funerar vechi de la Măicănești nu înregistrăm niciun inel sigilar, așa cum se va constata în necropola mai nouă, cînd și în structura socială a comunității s-au petrecut importante modificări. Se impune a fi menționat însă un brîu găsit la M 50. El avea lungimea de cca 40 cm iar lățimea de cca 12 cm. Obiectul a fost dotat cu cataramă dreptunghiulară executată dintr-o sîrmă lățită. Capătul curelei era căptușit cu o tablă de bronz îndoită, pe suprafața superioară fiind obținut prin imprimare un decor geometric.

---

53) Eugenia Naemțu, *Obiectele de podoabă din tezaurul medieval de la Cotul Morii, Popricani (Iași)* în Arheologia Moldovei I (1961) fig. 1/6 : 3/3.

54) Sonia Gheorghieva Българските с Редновековни Накити în Археология III (1961) 1 p. 6, 3/10—12.

55) Alex. Bărcăcilă *Tezaurul medieval de la Gogoși-Mehedinți.* Extras din Cronica Numismatică și Arheologică Buc., 1939 nr. 113—114, p. 10.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

Aplicele, în număr de 14, sînt de două tipuri :

— rozete cu diametrul de 2,7 cm fiind prinse în piele cu cîte două nituri.

— aplice formate din trei discuri alipite care constituie un obiect lat de 1,2 cm și lung de 3,3 cm. Pe partea lor superioară s-a obținut tot prin apăsare o steluță cu 6 colțuri.

Brîul a aparținut unei tinere persoane feminine care păstra în mîna dreaptă o monedă de la Mircea cel Bătrîn.

Rezumîndu-ne analiza numai la necropola veche, cealaltă din care au fost studiate peste 150 morminte prezentînd alte trăsături, se impun

Fig. 4 — Monede din sec. XIV—XV.

cîteva concluzii atingătoare și la problema începuturilor orașului. În primul rînd datarea certă a vestigiilor arheologice și antropologice de aici, dovedește că la sfîrșitul sec. al XIV-lea satul Măicănești cunoștea un variat schimb de produse, cele mai concludente pentru zilele noastre rămînînd acelea de podoabă. Numai pe calea acestui schimb putea apare în portul locuitorilor de aici obiecte de o certă valoare artistică, realizate în atelierele specializate. Lăsînd la o parte faptul că acești oameni în modestul lor mod de viață apreciau astfel de bijuterii pe care și le procurau dînd în schimb bani sau produse, se pune legitima întrebare : care este centrul de executare a acestor piese ? Din capul locului, cel puțin pentru cea de a treia categorie de inele, pentru brîul amintit, pentru cercei etc. se exclude posibilitatea realizării lor de un meșter sătesc. Ele sînt piese lucrate într-un atelier cu îndelungată practică pe care îl

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

întrezărim în centrele transilvănene, recunoscute în perioada respectivă pentru măestria meșterilor lor.[56]) Se făcea așadar aici, în acel sfîrșit de secol XIV un comerț cu podoabe transilvănene luîndu-se în schimb pește, miere, ceară, vite ș.a. Rîndurile celor ce achiziționau aceste obiecte erau destul de largi depășind grupul de elemente feudale și extinzîndu-se și asupra țăranilor.[57] Dar erau desfăcute și alte obiecte pe care cercetătorii transilvăneni nu le-au semnalat încă acolo și ele apar în special în Țara Românească. Sînt printre ele inelele din cea de a doua categorie, piese ce puteau fi realizate în orașele de dincoace de munte. Participa oare Bucureștiul la această dată, la realizarea acestei game de produse și a altora pe care cercetările de la Măicănești nu ne-au dat încă putința să le găsim ?

Răspunsul nu se va putea da atîta timp cît cercetările din raza orașului sînt încă restrînse, fără a se putea preciza nucleul așezării rurale aflată în stadiul preurban.

Fiindcă, deși în problema satului cunoștințele noastre au coborît cu aproape un veac înaintea documentului din 20 sept. 1459, în aceia a orașului propriu zis abia am reușit de curînd să argumentăm cu elemente noi locuirea urbană la mijlocul veacului XV.

Datele la care ne referim provin din cercetările întreprinse alături de arheologul D. V. Rosetti la biserica Sf. Gheorghe-Nou, lucrări solicitate de înaltele foruri patriarhicești. În ansamblu săpăturile au urmărit obținerea elementelor necesare restaurării acestei impunătoare ctitorii brîncovenești, mutilată nu numai de calamitățile ce s-au abătut asupra ei, ci și de optica discutabilă a restauratorilor de la mijlocul veacului trecut. Secțiunile deschise pe toate laturile monumentului cît și în interior reprezentau de fapt cea de a treia etapă de cercetări arheologice din această zonă.

Biserica Sf. Gheorghe—Nou se numără printre monumentele din Capitală care au fost supuse unor cercetări arheologice cu decenii în urmă. În decembrie 1932 V. Drăghiceanu, delegat al Comisiei monumentelor istorice, a întreprins săpături arheologice în biserică în scopul precizării mormîntului domnescului ei ctitor. Rezultatele observațiilor făcute cu ocazia deschiderii unei casete pe ' latura de sud a pronaosului, au constituit subiectul unor aprige dispute între arheolog și cîțiva istorici printre care cel mai insistent a fost geoneologistul Emanuel Hagi Mosco.[58]) Dar lucrările din acel an nu-și propuneau mai mult decît verificarea informațiilor încrustate, pe frumoasa candelă a Doamnei Marica, și ea motiv de insistente dispute. A doua etapă a fost constituită de cercetările conduse de D. V. Rosetti în cadrul Șantierului arheologic București în anii 1956—1957. De data aceasta se urmărea un plan mai larg privind atît monumentele aflate aici, cît și descoperirea unor ves-

---

56) Ștefan Pascu, *op. cit.*, p. 71.

57) Radu Manolescu, *Schimbul de mărfuri dintre Țara Românească și Brașov în prima jumătate a secolului al XVI-lea*, S.M.I.M. II, (1957) p. 165.

58) Polemica s-a purtat îndeosebi prin coloanele presei bucureștene. Vezi Adevărul din 22 decembrie 1932, 15, 18, 28 ianuarie, 12 februarie 1933 ș.a. G. D. Florescu, *Din vechiul București*, Buc. 1935, p. 103.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

tigii din perioada de început a orașului București, avîndu-se în vedere vecinătatea zonei cu terenul Curții Domnești.[59]) Dar și atunci nu a fost posibilă cercetarea completă, secțiunile deschise fiind îndreptate spre latura de N a parcului, acolo unde cu mai bine de 100 de ani în urmă, căzeau pradă mistuitorului incendiu încăperile și pivnițele boltite ale hanului Sf. Gheorghe Nou. În afara unei prețioase observații privind resturile construcțiilor din cel de al XVII-lea veac D. V. Rosetti sesiza prezența unor ateliere de fierari, precum și o necropolă, care conform materialului numismatic găsit și situațiilor stratigrafice constatate, se data în sec. al XV-lea.[60]) Sistarea lucrărilor intr-un stadiu prematur nu a permis urmărirea mai deaproape a celor mai vechi vestigii feudale de aici.

Cea de a treia etapă desfășurată în vara anului 1966 a avut ca obiectiv central studierea bisericii și într-un mod restrîns laturile de vest și de sud ale monumentului.[61]) Se completa astfel planul săpăturilor atacindu-se cel mai important obiectiv care trebuia să elucideze problema necropolei din sec. al XV-lea.[62]) Datorită depunerilor masive de moloz săpăturile au trebuit să se afunde pretutindeni peste 2 m. Cel mai vechi nivel de locuire este alcătuit dintr-un pămînt cenușiu închis, bogat în cărbune, care acoperă stratul castaniu de pămînt.[63]) Peste acest pămînt cenușiu a fost amenajat un pavaj de cărămidă groasă de 4 cm. Menționăm acest pavaj deoarece el acoperă sau este perforat de seria gropilor de morminte săpate pe terenul din fața actualei biserici. De fapt zona ce înconjoară latura de sud a actualului pridvor, porțiunea din fața ctitoriei brîncovenești și cea de pe latura de nord a pridvorului au alcătuit suprafața cea mai solicitată pentru înmormîntări. În această situație mormintele sînt adeseori deranjate, pămîntul răscolit și materialul funerar amalgamat. Studierea atentă a necropolei a permis totuși precizarea în secțiunile A, B si F a unor morminte datate pe baza monedelor turcești la mijlocul secolului al XV-lea. Este vorba de aspri de argint emiși de Mahomed al II-lea cuceritorul Bizanțului și conducătorul expediției din 1462 împotriva lui Vlad Țepeș.[64]) Dar concomitent cu aceste precizări secțiunea A deschisă spre Bd. 1848 permitea semnalarea unor fragmente de vase din lut din secolul al XV-lea precum și porțiuni din discurile ornamentale nesmălțuite găsite și la ctitoria lui Radu cel Frumos, din a doua jumătate a veacului al XV-lea, de la Tînganu. Presupunerea existenței unei construcții religioase în imediata

---

59) D. V. Rosetti, *Sectorul Curtea Veche* în Materiale V, (1959), p. 645, 649.

60) Ibidem, *Curtea Veche, săpăturile din preajma bisericii Sf. Gheorghe Nou,* în Materiale VI, (1959), p. 783.

61) La aceste lucrări a participat și A. Ștefănescu student la Facultatea de istorie a Universității București.

62) Ne revine îndatorirea de a mulțumi și pe această cale P. C. pr. Gh. Didicescu și pr. Tr. Ghica pentru sprijinul acordat lucrărilor efectuate.

63) D. V. Rosetti și P. I. Panait *Cercetări arheologice privind ctitoria brîncovenească de la Sf. Gheorghe Nou 1966* (mss).

64) Identificarea pieselor numismatice o datorăm cercetătorului O. Iliescu, șeful Cabinetului numismatic al Academiei, și Iuliei Constantinescu, responsabila Expoziției de numismatică a MIB.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

vecinătate era susținută de asemeni și de bolovanii de rîu, parte din ei acoperiți cu un strat de mortar, care se găseau deasupra pavajului de cărămidă amintit. Săpăturile exterioare nu au permis însă desvelirea nici unor urme de construcții din sec. XV. Ipotezele de lucru aveau să se confirme cu ocazia săpăturilor din interiorul bisericii. Deși insuficiente cele două șanțuri deschise în pronaosul edificiului trebuiau să ofere nu numai datele referitoare strict la actualul monument ci și la existența unor biserici anterioare, dintre care cea a lui Dobruș Banul din sec. XVI era deja consemnată chiar lapidar, în cronica oficială a lui Constantin Brîncoveanu, datorată logofătului Radu Greceanu [65]) Un studiu mai recent documentase posibilitatea ridicării acestui edificiu încă din prima jumătate a sec. al XVI-lea [66]) și rezultatele stratigrafice din exteriorul bisericii confirmase și îmbogățise cu date noi această datare.

Primul șanț deschis în pronaos a interceptat la 2,70 m de latura nordică a bisericii două ziduri suprapuse, cel de jos lat de 1,40 m făcut din cărămidă cu dimensiunile de 25×15×4,5 cm iar cel de sus puternic fisurat gros de 1 m. Existența unui cavou și pericolul de prăbușire a profilelor tăiate în stratul de moloz nu au permis decît stabilirea fundației zidului inferior pe latura lui nordică. Dincolo de cavoul menționat săpăturile au surprins bolovani de rîu deranjați, a cărora proveniență nu s-a putut preciza prin secțiunea I.

Deschizîndu-se cel de al doilea șanț, cel axial, în afara primelor două ziduri de cărămidă, sub latura inferioară a zidului de jos a fost găsită o porțiune dintr-o altă fundație din bolovani de rîu. Ea era mai ieșită spre actualul interior al bisericii cu 0,50 m. Recapitulînd rezultatele săpăturilor din interior se poate conchide în privința zidurilor descoperite, că actuala construcție a acoperit prin spațiozitatea ei, fundațiile a încă două biserici una făcută din bolovani de rîu, de dimensiuni mai modeste, alta înălțată după raportul stratigrafic pe care mormintele învecinate îl oferă, în prima jumătate a secolului al XVI-lea și în fine cea de a treia, cea brîncovenească, transformată și ea la mijlocul veacului al XIX-lea. [67]) Avînd în vedere datarea mormintelor de afară, asemănarea amenajării fundațiilor cu cele de la Tînganu, [68]) biserica inițială nu poate fi decît o construcție cel tîrziu de la mijlocul sec. XV. Ea constituie în prezent cel mai vechi edificiu de piatră descoperit pe teritoriul orașului capitală.

Oprindu-ne expunerea aci, celelalte observații de la Sf. Gheorghe, referindu-se la alte secole și la etapele ctitoriei brîncovenești, se impun cîteva concluzii privind recentele descoperiri în domeniul începuturilor orașului. Ceea ce se precizează incontestabil este faptul că în sec. XIV

---

65) Radu Greceanu *Viața lui Constantin Brîncoveanu*, Ed. M. Gregorian, Buc., 1961, p. 258.

66) St. Andreescu, *Dobruș Banul și ctitoriile sale* în Glasul Bisericii XXI (1962) 9—10, p. 916.

67) Teodora Voinescu, *Principii conducătoare în restaurarea monumentelor artistice de la Bibescu și pînă azi*, Buc., 1944.

68) P. I. Panait, *Complexul medieval Tînganu. Așezarea feudală* în Cercetări arheologice în București, II, MIB, 1965, p. 246—247.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

zona Bucureștilor înregistrează o substanțială creștere demografică. Se înmulțesc așezările sătești pe cursurile Dîmboviței, Colentinei, Ciorogîrlei.

— Aceste așezări se aflau angajate în a doua jumătate a secolului al XIV-lea într-un proces de schimb susținut atît cu centrele din țară cît și cu altele de peste munți. Obiectele descoperite la satul Măicănești sînt dovezi categorice care arată că satul abia înființat intră îndată în circuitul acestor tranzacții negustorești.

— Dacă procentele noastre, calculate pe baza descoperirilor din necropola de aici și din alte așezări ale Țării Românești, se vor dovedi și pe mai departe valabile, înseamnă că în zona Bucureștilor schimbul acesta era mai insistent, ca în alte părți, fapt ce se poate explica fie prin existența unui tîrg, unui loc de desfacere în apropiere, fie prin mai marea bogăție a locuitorilor satelor învecinate. Optăm pentru prima explicație avînd în vedere asemănarea resurselor naturale de care beneficiau satele atît pe Colentina, cît și la Bragadiru (Zimnicea) sau Coconi unde situația inventarului funerar se prezintă net deosebit.

— Analizînd știrile documentare ajungem la concluzia că bazinul mijlociu al Argeșului și Mostiștei în sec. XIV-XV nu beneficia de nici un oraș, așezările urbane existente fiind suficient de îndepărtate pentru a permite satelor de aici legături curente. Un tîrg a funcționat în această zonă, tîrg pe care negustorii localnici și străini se pare că nu îl ocoleau și dovezile amintite sînt clare. Că el era la București, lîngă sau în așezarea cu acest nume, nu ne îndoim.

— Ceea ce rămîne încă neprecizată este vatra acestui sat pornit spre urbanizarea lui. Săpăturile de la Sf. Gheorghe—Nou ne atestă locuirea la mijlocul sec. al XV-lea, deci cu peste o jumătate de veac mai tîrziu decît descoperirile de la Străulești. Cele mai vechi indicii feudale propriu zise din raza veche a Bucureștilor au fost semnalate pe dealul de la Radu Vodă [69]) pe albia șanțului palăncii lui Sinan Pașa, dar ele sînt purtate de undeva. În lumina lor Bucureștii trebuiesc căutați probabil pe versantul stîng al Dîmboviței nu prea departe de promontoriul de la Radu Vodă. Abia în secolul al XV-lea vatra se va deplasa spre fosta Curte domnească. Modul în care, în această realitate se împletesc cele două laturi ale vieții citadine, activitatea meșteșugărească și cea de schimb deja sesizate pentru sec. XV [70]) va trebui urmărit și un veac în urmă. Că inițial procesul de schimb beneficia de o pondere certă, este de asemeni un fapt real.

Sîntem îndreptățiți să considerăm așa cum datele prezentate o dovedesc cu prisosință, că tîrgul Bucureștilor nu s-a înființat abia la mijlocul secolului al XV-lea, deci în lotul orașelor mai tîrzii ale feudalismului dezvoltat al Țării Românești. El face parte din acea mare grupare de vechi tîrguri și orașe înființate în secolul XIV-lea, chiar dacă unele din ele apar în documente în primele decade ale secolului următor. Avem

---

[69]) Vlad Zirra și M. Constantiniu, *Cercetările arheologice de la Radu Vodă din 1954*, Raport final, MSS aflat la MIB inv. 61421.

[70]) D. V. Rosetti, *Curtea Veche* în București de odinioară, Ed St. 1959, p. 151, 155.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

în vedere în primul rînd faptul că a doua jumătate a acelui secol XIV, a însemnat o generală dezvoltare economică și demografică, că tîrgurile și orașele noastre vechi își au în cele mai dese cazuri izvorul atunci. În schimb prima jumătate a sec. XV a însemnat, cel puțin pentru zonele sudice, o luptă crîncenă cu pustiitoare distrugeri otomane, care au curmat creșterea firească a acelor așezări aflate în procese de urbanizare. Multe din ele, așa cum aminteam de la început nici nu și-au mai revenit. Tîrgul Bucureștilor a avut și el de suferit, înregistrînd o etapă de lentă dezvoltare cu importanță mai mult regională. Cînd domnia se va stabili aici, mersul înainte se va deschide pe mai multe filoane toate convergînd spre transformarea așezării într-un oraș cu funcții bine profilate.[71]

Odată cu alegerea lui drept scaun domnesc orașul București intră într-o nouă fază, aceia a maturizării trăsăturilor citadine. Începuturile rămîn însă cu mult timp mai devreme, în a doua jumătate a celui de al XIV-lea veac presărate în viața economică a grupului de așezări sătești aflate ele însele într-o continuă dezvoltare.

RÉSUMÉ

Après une succinte analyse des conditions qui ont déterminé la formation des agglomérations urbaines roumaines du X-e au XIV-e siècles, l'auteur présente les résultats les plus remarquables obtenus à la suite des fouilles archéologiques et des recherches de documents concernant la ville de Bucarest. Bien que la première attestation documentaire de la ville remente au 20 septembre 1459, les recherches archéologiques entreprises durant la période 1933—1966 montrent qu'on peut signaler l'existence d'un habitat pré-urbain dans cette zone dès la fin du XIV-e siècle. Ces conclusions ont pu être tirées à la suite des fouilles effectuées sur les emplacements d'anciens villages et monastères autour de la capitale. Il a été également avéré que le XIV-e siècle a marqué, dans le bassin moyon de l'Argeș, une intensification de la vie économique ainsi qu'une augmentation démographique. Analysant, les résultats des recherches effectuées sur la nécropole 1 du village Măicănești du XIV-e siècle l'auteur signale la présence d'un commerce intense, notamment de pièces d'ornamentation. Comparativement aux autres nécropoles contemporaines, celle de Măicănești est la plus riche. Les bijoux qui y ont été découverts, anneaux, boucles d'oreille, ceinturons, etc. proviennent de centres d'artisanat aussi bien valaques que transylvains. Comme hypothèse de travail, l'auteur suppose que, dans cette première phase pré-urbaine, l'habitat de Bucarest eut un caractère marqué de centre d'échanges. Ce ne sera qu'au XV-e siècle que s'étendra la gamme de produits fabriqués par les artisans locaux, signalés ces derniers temps également par les fouilles de St. George-Nouveau qui mirent à jour les fondations d'une église de la moitié du XV-e siècle.

L'établissement de la cour du prince vers le milieu de ce siècle a représenté un élément décisif pour l'amplification de la vie urbaine

71) *Istoria orașului București*, MIB, 1966, p. 82.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro